

AVRUPA BİRLİĞİ VE SPOR

Velittin BALCI *

ÖZET

1985'te, Milano Avrupa Konseyi, fikir birliğiyle Addonina Raporu'nu oluşturmuştur. Bu raporda sporun, tek bir topluluğa ait olma hissini destekleyebilecek tek fırsatı oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla bazı politikalar kabul edilmiş ve uygulamaya konmuştur. Sporun günlük yaşamdaki önemi, çeşitli sektörleri, örneğin, eğitim, basın, görsel-işitsel sektör, şans oyunları ve alt yapı sektörlerini etkilemesi bakımından Avrupa Birliği'nde (AB) dikkat çekici hale gelmiştir ve sporun artan ekonomik ve ticari eğilimi gerçek bir değişim yaratmıştır. Avrupa Birliği, işsizliği azaltmak için mücadele yürütürken, spor sektörü de, yeni işlerin yaratılabileceği ve AB'nin altyapı yatırımları, yeni teknoloji, eğitim ve karşılıklı değişim programlarının olumlu etkileri için desteklenecek alanlardan biridir. Avrupa Birliği, sporun çeşitli olumlu fonksiyonlarını yeni keşfetmemiştir, ancak, bu alanda yaşanan olumsuz gelişmelerin farkında olarak iyileştirmelerde bulunmak, daha iyi bir geleceğe ve yaşama ulaşmaya yönelik çabalardır. AB, sporun olumlu etkilerinin yanı sıra, bazı sorunların ve olumsuz etkilerin de farkındadır ve bunların ortadan kaldırılması için çeşitli önlemler almaktadır. Avrupa Birliği faaliyetler yelpazesi, spor dünyasını sarmalamaktadır.

Bu çalışmada amaç, Avrupa Birliği'nin spora ilişkin genel yaklaşım ve politikalarını spor camiasının bilgisine sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Spor

* Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

THE EUROPEAN UNION AND SPORT

ABSTRACT

In 1985, the Milan European Council established the Addonina Report in consensus. In this report, it's stressed that, sport is the only opportunity that can support the feeling of loyalty to a single community. The importance of sport in daily life has become attractive, in the way that sport effects various sectors, for example, education, press, audio-visual sector, chance games and infrastructure investments. In recent years, sport has developed rapidly in Europe and the increasing economic and commercial trend of sport has created a real transformation. While the EU carries out a program against unemployment, spor sector is one of the fields that new jobs can be created and also that can be supported for the positive impacts to the infrastructure investments, new technology, education and exchange programs of the EU; Beside the positive impacts of sport, EU is also concious of some problems and negative impacts, and tries to take some measures to remove them. The EU spectrum of activities surrounds the world of sport. In this study, the objective is to introduce the general approaches and policies of the EU related with to the sport community.

Key Words: European Union, Sport

GİRİŞ VE AMAÇ

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ortak bir amaç için bir araya gelmişlerdir. Söz konusu ülkeler, bu amaca ulaşmak için bazı düzenlemeleri kabul etmekte ve uygulamaya koymaktadırlar. Zaman içinde Avrupa Birliği'ne giden yolda imzalanan çeşitli antlaşmalarda öngörülen koşullar içinde belli sıra ve sürelerle uygulanan düzenlemeler; gümrük ile ilgili düzenlemeler yapmak, ortak bir ticaret ve tarım politikası yürütmek, ortak bir taşıma politikasını yaşama geçirmek, serbest rekabet ile ilgili düzenlemeleri yapmak, ekonomik politikaları iyileştirmek, çalışanların yaşam düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunmak, yeni kaynaklar bulmak olarak özetlenebilir. Üye ülkelerin ekonomik yapılarını birbirlerine bağımlı kılmak için öngörülen ilk temel politikalar "dört özgürlük" adı verilen; malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin üye devletler içinde özgürce dolaşmasıdır⁽⁴⁾. Görüleceği gibi, bu uygulamaların bir program halinde hayata geçirilmesiyle AB ülkelerinde yaşam standartlarının yükseltilmesi ve Avrupa vatandaşlarının birbirlerine yakınlaştırması hedef alınmaktadır. Söz konusu uygulamalar oldukça geniş bir yelpazede ele alınmaktadır.

Sporun günlük yaşamdaki önemi, çok çeşitli sektörleri, örneğin, eğitim, basın, görsel-işitsel sektör, şans oyunları ve alt yapı sektörlerini etkilemesi bakımından Avrupa Birliği'nde dikkat çekici hale gelmiştir. Sporun bu kadar fazla alana yayılması, etkilerinin değerlendirilmesini de zorlaştırmaktadır. Bu alandaki makro-ekonomik göstergeler, spor sektörünün dünya ticaretinin yaklaşık % 3'üne sahip olduğunu göstermektedir⁽⁶⁾. Spor bu açıdan hızla büyüyen ve yeni istihdam yaratması kuvvetle muhtemel temel sektörlerden birisidir. Son yıllarda Avrupa'da spor hızla gelişmiştir ve sporun artan ekonomik ve ticari eğilimi gerçek bir değişim yaratmıştır. Avrupa Birliği, işsizliği azaltmak için mücadele yürütürken, spor sektörü, yeni işlerin yaratılabileceği ve AB'nin altyapı yatırımları, yeni teknoloji, eğitim ve karşılıklı değişim programlarının olumlu etkiler için destekleneceği alanlardan biridir. Şimdilerde, yeni spor dallarından, sporla ilgili

klinaliklerden, sanatoryum ve yeni kaplıcalardaki büyümeden ve insanlar yaşlandıkça sağlıklı kalmanın yollarının aranmasına olan ilginin artmasından kaynaklanan yeni uzmanlıklar için iş olanakları ortaya çıkmıştır⁽¹⁶⁾.

Spor, Avrupa Birliği içerisinde kültür, eğitim, sosyal politikalar, toplum sağlığı başlıkları altında işlenen bir konudur. Özellikle nüfusun sosyal yapısı, toplum sağlığı, herkes için spor, spor ve çevre, eğitim ve spor ilişkisi, spor ve şiddet-holiganizm konularının, öncelikli çalışma başlıkları olduğu görülmektedir⁽¹²⁾. Diğer taraftan, 27 Haziran 1997 yılında gerçekleştirilen ve yayımlanan Amsterdam Deklarasyonu'nda da (deklarasyon no:29) belirtildiği gibi, Avrupa'da spor önemli sosyal ilişkilere işaret eder. Spor ulusal ve bölgesel kimliği temsil eder ve güçlendirir. Oyuncuları ve seyircileri birleştirir; seyircilere ülkeleri ile özdeşleşme olanağı verir. Spor, sosyal stabilizeye katkıda bulunur ve kültür ve kimliğe ilişkin bir simgedir. Birlik içinde, sözü edilen konularda, farklı kapsam ve ölçekte çok sayıda proje ve araştırma yürütülmektedir^(1,14).

Bu çalışmada amaç, Avrupa Birliği'nin spora ilişkin politika ve yaklaşımını spor kamuoyuna, politika oluşturacaklara ve spor bilimcilerin bilgisine sunmaktır.

AVRUPA BİRLİĞİNİN GEÇMİŞİ

"Avrupa Bütünleşmesi" hareketinin kökenleri ve bu yolda yapılan düşünsel plandaki çalışmalar XIII ve XIV. yüzyıllara kadar inmektedir⁽⁴⁾. Avrupa bütünleşmesine ilk adım olarak 9-10 Mayıs 1948'de Lahey'de 750 delegenin katılımı ile bir Avrupa Kongresi toplanır. Bu kongrede Avrupa hareketi (Movement Europeén) adlı örgüt kurulur. Avrupa Bütünleşmesi konusunda diğer bir gelişme de II. Dünya savaşı sonrası OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)'nin kurulmasıdır. Avrupa Birliği'ne giden yolda bütünleşmeyi sağlayan üç temel neden olarak; "algılanan siyasi ve askeri tehditler, "ekonomik tehdit" ve "tarih boyunca yaşanan Alman-Fransız gerginliği" gösterilmektedir⁽⁴⁾.

Avrupa Birliği'ne ilişkin çabalar sırasıyla; "Schumann Deklarasyonu", İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un 18 Nisan 1951'de imzaladığı Paris Antlaşması'yla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (CECA- Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier); daha sonra, Roma'da, 25 Mart 1957'de imzalanan antlaşmayla Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur⁽⁵⁾. Bu, Avrupa Bütünleşmesi yolunda atılan önemli adımlardan bir tanesidir. Bu topluluğa 1973'te Danimarka, İrlanda ve Birleşik Krallık'ın katılımıyla topluluk genişlemiştir. 1986'da ise İspanya ve Portekiz'in topluluğa katılması, 1990'da eski Doğu Alman eyaletlerinin topluluğun parçası olmasına ek olarak, 1991'de Polonya, Macaristan, Çekoslovakya ile Avrupa anlaşmaları imzalanmış ve topluluk genişleme sürecine girmiştir. 9-10 Aralık 1991'de Maastricht'te Avrupa Konseyi toplanmış ve imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile ekonomik ve parasal birlik doğrultusunda ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren bir Avrupa Birliği kurulmuştur. Buna ek olarak yeni bir Avrupa vatandaşlığı yaratılması fikri benimsenmiştir. Topluluk, 1995'de Avusturya, Finlandiya, ve İsveç'in katılımıyla genişlemiştir⁽⁴⁾. Birliği yöneten

kurumlar şunlardır; demokratik yollarla seçilen Avrupa Parlamentosu, üye devletleri temsil eden ve bakanlardan oluşan Avrupa Konseyi, Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Doruğu, anlaşmaların koruyucusu olan komisyon, Topluluk hukukuna uyulmasını sağlayan Adalet Divanı ve Birliğin mali yönetimini izleyen Sayıştay. Ayrıca, ekonomik, sosyal ve bölgesel çıkar gruplarını temsil eden çeşitli çalışma ve danışma kurulları vardır. Birliğin dengeli gelişimine katkıda bulunacak projelerin finansmanını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş olan bir Avrupa Yatırım Bankası da bulunmaktadır. Ekonomik ve Parasal Birliğe katılan 12 AB üyesi ülkesinin ortak para birimi olan ve 1 Ocak 1999 tarihinden beri kaydi para olarak kullanılmaya başlanan Euro, 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren bazı Avrupa ülkelerinde dolaşıma girmiştir.

Avrupa Birliği'nin amaç ve ilkeleri şu şekilde sıralanabilir;

- Avrupa Halkları arasında giderek daha güçlü biçimde kurulacak bir birliğin temellerini atmak
- Avrupa'yı bölen engelleri kaldırarak, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimini ortak eylemlerle sağlamak.
- Halkların yaşam düzeylerini ve çalışma koşullarını sürekli olarak iyileştirmek için çaba harcamak.
- Ticari ilişkilerde dengeyi, özgür rekabette dürüstlüğü sağlamak için varolan engelleri ortadan kaldırmak.
- Bölgeler arasındaki ekonomik dengesizlikleri en aza indirmek, ekonomik bütünlüğü güçlendirmek.
- Avrupa ile deniz aşırı ülkeleri birbirlerine bağlayan dayanışmayı pekiştirmek, bu yörelerin Birleşmiş Milletler Şartı'ndaki ilkelere uygun biçimde yaşam düzeylerini yükseltmek,
- Çeşitli kaynakların bir araya getirilmesiyle barış ve özgürlüğün korunmasını sağlamak, kendi ülkelerini paylaşan öteki Avrupa Halklarını çabalarına ortak etmeye çağırarak.

Avrupa Birliği'nde Sporun Geçmişi

Avrupa Birliği'ne giden yolda ilk kilometre taşlarından biri olan ve 1957'de gerçekleşen Roma Antlaşması imzalandığında, spor konusuna hiç değinilmemişti. Fakat başlangıç imzalarını atan ülkelerin (Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) bu aşamada her konuyu içerecek bir metin oluşturmaları beklenemezdi. Örneğin, çevre de ilk anlaşmada değinilmeyen konulardandı; ancak günümüzde birliğin bu alandaki faaliyetleri büyük gelişme kaydetmiştir. Haziran 1984'te Fontainebleau Avrupa Konseyi "İnsanların Avrupası" konusunda yoğunlaşacak bir komite oluşturulmasına, dolayısıyla Avrupa Bütünleşmesine bireysel ve insani bir boyut katılmasına karar verdi. Hükümet veya devletlerin üst düzey yöneticileri, topluluk eğer yol kat ederse, bunun artık sadece ekonomik konularla sınırlanamayacağını farkına varmışlardı. Bir "ruha" gereksinim vardı. 1985'de, Milan Avrupa Konseyi, tam bir fikir birliğiyle "Addonina

Raporu"nu oluşturdu. Bu raporda sporun, tek bir topluluğa ait olma hissini destekleyebilecek tek fırsatı oluşturduğu noktasına dikkat çekildi⁽⁶⁾.

Yukarıdaki gelişim sürecini aktardıktan sonra, şu söylenebilir: AB'nin spora müdahil olması yeni bir çaba değildir ve uzun yıllardır gündemdedir. 24 ayrı Avrupa Komisyonu Departmanından 20'si, spor dünyasıyla doğrudan ilgili politikalar üzerinde düzenli olarak faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetler insanların özgür hareketlerinden, spora ayrılan fonlar ve vergilendirmeye kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. Örneğin, AB'nin kararları, yarışma kuralları, televizyon yayın haklarını doğrudan etkileyecektir⁽⁹⁾. AB'nin, reklamlara ilişkin düzenlemesi spor etkinliklerinin finansmanını da etkileyecektir. Tek bir Avrupa sigorta pazarının yaratılması, diğer üye ülkelerde kurulmuş şirketlerden spor yaralanmalarına karşı sigorta poliçesi alınmasının yolunu açacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SPOR

Spor; eğitim, basın, görsel-işitsel sektör, şans oyunları ve alt yapı sektörlerini, vb. alanları etkilemesi bakımından Avrupa Birliği'nde önemini her geçen gün arttırmaktadır. Sporun bu kadar çok alana yayılması, etkilerinin değerlendirilmesini de zorlaştırmaktadır⁽⁶⁾. Bu alandaki göstergeler sporun günlük yaşamımızdaki önemini tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Ancak genel olarak birkaç istatistik ve bundan çıkan sonuçları örnek vermek gerekirse, konunun boyutları Avrupa Birliği kapsamında daha iyi değerlendirilebilir(*):

- Yaklaşık 125 milyon AB vatandaşı herhangi bir spor etkinliğine katılmaktadır. Bu her dört kişi başına 1'den fazla bir rakamdır. Bireyler, bütçelerinin yaklaşık %2'sini spora ayırmaktadırlar ve bu rakam artma eğilimindedir.
- Almanya'da yapılan ayrıntılı bir çalışma, ülkede 85.000 spor kulübü ve organizasyonu olduğunu 700.000 için bu alana bağlı olduğunu ve sporun ülkenin gayri safi milli harcaması içinde %1.4'lük yer tuttuğunu göstermektedir
- Spor genellikle sağlık hizmetlerinde düşüş anlamına gelmektedir.
- Araştırmalar erkeklerin hafta içinde günde 10, hafta sonunda 15 dakikayı spora ayırdıklarını; bunun kadınlarda 5 ve 6 dakika olduğunu göstermektedir.
- Birlik içinde önemli farklar vardır; İsveçli kadınlar spora günde ortalama 8.5 dakika ayırırken, Yunanistan'da bu rakam 1 dakikanın altına inmektedir.

(*):The European Union and Sport, Office for official publications of the european communities, L-2985 Luxembourg, 1996, s.3.

Bir başka genel istatistik Avrupa ülkelerindeki sporun durumu hakkında daha ayrıntılı bilgi vermektedir :*

- Danimarka'da 1.850.000 kişi 10.000 spor kulübüne üyedir – ki, bu toplam nüfusun %36'sını oluşturmaktadır.
- Lüksemburg'da 1100 spor kulübünün 120.000 üyesi bulunmaktadır; bu da toplam nüfusun %30'nu oluşturmaktadır.
- Belçika'da 17.000 kulüp ve 1.400.000 üyesi vardır.
- Hollanda'da 4 milyon kişi kulüplere üyedir ve diğer 3 milyon kişi kulüp üyeliği olmaksızın yarı zamanlı sportif aktivitelere katılmaktadır. Bunun anlamı, bütün nüfusun en azından bir aktiviteye katıldığıdır.
- İspanya'da kamu ve özel kurumların Barcelona Olimpiyatları için şehirleşmeye (spor etkinlikleri, altyapı tesisleri, iletişim, vd.) yaptıkları toplam yatırım 6 milyar Euro'ya karşılık gelmektedir.
- Yunanistan'da spor-toto gelirlerinden yıllık ortalama 85 milyon Euro yardım sağlanmıştır.
- İngiltere'de ev halkının öncelikli harcamaları içinde spor dolaylı ve dolaysız olarak altıncı sırada gelmektedir.
- Almanya'da çalışan nüfusun %2'si, dolaylı ve dolaysız olarak spor alanında işlendirilmiştir.
- Fransa'da Albertville Kış Olimpiyatlarının açılış törenini on televizyon izleyicisinden sekizi izlemiştir.
- İtalya'da birinci futbol ligi 10 milyon taraftarı çekmiştir. Bu durum, Belçika nüfusuna eş değerdir.
- İrlanda'da nüfusun en az yarısı antik dönemden kalma popüler ve geleneksel sporu hafta sonları yapmaktadır.
- Portekiz'de spor gazetesi A Bole 170.000 adet basılarak ulusal gazeteler içinde en yüksek tirajı elde etmiştir.

*The European Community and Sport, Office for official publications of the european communities, L-2985 Luxembourg, 1992, s. 4.

Yukarıda verilen örnekler, sporun hemen her Avrupa ülkesinde, her yaş grubunda ve toplumun her kesiminde etkili bir sosyal olgu olduğunu göstermektedir.

Giyim sektörü, ekipman, oyuncak, vb. sektörler gibi spor ürünleri sektörü de, artık AB'yle sanayi arasındaki yakın ilişkinin yeni örnekleridir. Spor ürünleri sektörü, 15 üye ülkede 40.000 civarında kişiyi istihdam etmektedir ve üreticiler, standartlara uyum sağlamak, kişisel mülkiyet haklarını korumak ve rekabet politikasını güçlendirmek için AB'nin hareketlerini yakından takip etmek zorundadırlar. Aynı zamanda, üreticilerin faaliyetleri, Birliğin gelişmekte olan ülkelere yapacağı ithalatın hacminin belirlenmesinden, tasarım imalat normlarından, yanlış yönlendirilen reklamlar ve kullanım talimatları konularındaki düzenlemelerden etkilenecektir⁽¹⁸⁾.

Komisyonun spordaki temel ilgi alanı, ortak çıkarlar temelinde ilgili tüm kesimlerin aktif ve sürekli diyalog içinde olmalarına ilişkin çabaların oluşturulmasıdır. Bilginin her iki yönde de akması sağlanmalıdır. Birliğin, yeni AB kanunları hazırlarken spor dünyasının endişesi ve düşüncelerinden haberdar olmaya gereksinimi vardır. Öte yandan, spor otoriteleri de Birlikteki faaliyetlerini etkileyecek gelişmelere ilişkin ayrıntılı olarak bilgilendirmelidirler. 1991'den bu yana, iki yönlü diyalogun odak noktası, dünya sporu ve komisyon arasında daha iyi koordinasyonun sağlandığı Avrupa Spor Forumu'dur⁽⁶⁾. Forum, ulusal hükümetlerin spor bakanlarını, hükümet dışı organizasyonları ve uluslararası ve Avrupa federasyonlarından görevlileri bir araya getirmektedir.

1999'da, Olimpia'daki Avrupa Spor Konferansı, Forumun yerini almıştır. Bu konferans, Aralık 1999'daki, spora ilişkin raporun ortaya çıkmasında önemli rol oynamış ve Helsinki Avrupa Konseyi'ne sunulmuştur⁽⁹⁾. Avrupa Parlamentosu da spor ve AB arasında bir bağ oluşturmada önemli role sahiptir. Bu bağlantıları güçlendirmekten sorumlu komite, Kültür, Gençlik, Eğitim ve Medya Komitesi'dir. 1992'den bu yana, Avrupa Parlamentosu üyelerinden bir karşı-parti grubu, Birlikte sağlanan gelişmelere ilişkin uygulamaları incelemek için düzenli aralıklarla toplantı yapmaktadır⁽¹²⁾. Tartışılan tipik konular şunlardır: Sağlık ve güvenlik, eğitim fonları, istihdam alanı olarak spor sektörü ve revize edilen Maastricht Antlaşmasına, spor üzerine özel bir metin eklenip eklenmemesi.

Bu çok yönlü bağlantılar, Komisyon ve Avrupa Ulusal Spor Organizasyonları arasındaki ikili toplantılarla güçlendirilmektedir. Uygulama, işbirliğinin nasıl daha da geliştirilebileceği üzerinde çalışmak amacıyla iki yılda bir Avrupa spor direktörleri arasında yapılan toplantılara kadar uzanmıştır.

Avrupa Parlamentosu da, spor ve AB arasında bir köprü oluşturulmasında belirleyici rol üstlenmektedir. Bu ilişkileri zenginleştirme konusundaki temel sorumluluk, Parlamentonun Kültür, Gençlik, Eğitim ve Medya Komisyonuna aittir⁽¹²⁾. İki yönlü yoğun bilgi akışında temel rolü, Komisyondaki SPORT INFO EUROPE adı verilen özel bir yardım masası üstlenmektedir. Bu masa, kurum içinde ve dışında komisyonun çeşitli bölümlerinden gereksinim duydukları bilgilerin insanlara ulaşmasına yardımcı olmakta ve fikirlerin politika yapıcılara ulaşmasını sağlayan yararlı bir kanal olarak görev yapmaktadır.

Birliğin amacı, 'herkes için spor'dur. 1996'da 3.5 milyon ECU'luk bir bütçeyle bu iddia karşılanmaya çalışılmıştır ve belirli iki programa özel ilgi gösterilmiştir. Eurathlon, komisyon tarafından 1995'de değişik sporlara AB yardımları için çerçeve sağlanması amacıyla harekete geçirilmiş bir programdır. Herkes için sporu hedeflemiş bir program olmakla birlikte, programda nihai amaç, insanların birbirlerini daha iyi anlamalarının sağlanması ve bunu yaparken toplumsal engelleri ortadan kaldırmak ve sağlıklı eğitimi desteklemek için sporun bir amaç olarak kullanılmasıdır. Bu programların çoğunun; işsizlik, ırkçılık ve şiddeti geriletme, ya da erkekler ve kadınlar arasındaki fırsat eşitliğini desteklemek gibi özel amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar arasında, yöneticiler ve spor insanları için eğitim programları geliştirmek ve özel spor organizasyonlarını teşvik etmek bulunmaktadır⁽⁷⁾. İlk yılında, 700.000 ECU'luk bir bütçeye sahip olan programa çeşitli spor alanlarından bağımsız jüriler tarafından seçilen 80 proje desteklenmiştir. 1996'da ise atletizmden patene, eskrimden voleybola, kürekte paraşüte 50 değişik spor dalını içeren 175 proje desteklenmiştir. Desteklenen tek popüler spor futbol olmuştur. Projelerin hepsi, bireyleri, spor adamlarını veya en azından üç AB ülkesinden yöneticileri içermiştir⁽¹⁷⁾.

Engelliler için spor, Birliğin, AB içindeki tüm yurttaşların geçmişi ya da becerilerine

bakılmaksızın aynı fırsatlara sahip olması gerektiği yönündeki inancının açık bir yansımasıdır. Birlik nüfusunun yaklaşık %10'u, diğer bir deyişle, 36 milyonun üzerinde birey, spor alanındaki etkinliklerden bir kazanç sağlamıştır. Öne çıkan organizasyonlar arasında Lillehammer'daki Kış Engelliler Olimpiyatı (Winter Paralympic Games), Avrupa Tekerlekli İskemle Basketbol Şampiyonası, Avrupa Görme Engelliler Atletizm Şampiyonası, ve Atlanta'daki 1996 Engelliler Olimpiyatı sayılabilir. Bunlardan başka faaliyetler de desteklenmiştir. Program aynı zamanda, kalp nakli yapılan 80 kişinin her yıl düzenlenen Brüksel 20 km yol koşusuna katılımını, engelli sporcuların 1500 kilometrelik Paris-Santiago Compostello hacı yolu rotasındaki koşusunu ve Almanya'da, 400'ün üzerinde delegenin katıldığı spor rehabilitasyonu kongresini ve özel spor organizasyonlarını desteklemiştir. Diğer girişimler de şunlardır:

- Sporda ilaçla mücadele konusunda, Avrupa Konseyi'yle ortak bir kampanya olan ve atletler, öğretmenler, antrenörler ve doktorlar için ayrıntılı bir bilgi ve eğitim paketi içeren 'Temiz Spor Rehberi',
- Yarışma veya spor organizasyonları için spor ekipmanlarının ithaline yönelik kısıtlamaların sona erdirilmesi için önlemler,
- Sporda kullanılan at, köpek ve güvercin gibi hayvanlara yönelik düzenlemeler.

Amsterdam Deklarasyonu sporun AB düzeyinde ele alınmasına yönelik kararın verildiği adımdır. Birlik ilk kez Aralık 1999'da Helsinki Avrupa Konseyi'nde sunulan raporda spora yönelik bütüncül bir vizyona yer vermiş, bunu 2000'de Nice Avrupa Konseyi'ndeki Deklarasyon⁽¹⁴⁾ izlemiştir. Bu vizyon, sporun çeşitli politikalara yatay bir aracı olmasını öngören muhafazakar görüşü aşmaktadır. Bu, alanın homojen ve tutarlı bir tanımını oluşturmakta; sporun toplumsal işlevinin önemini vurgulamakta ve Birlik'in her politikasının uygulanmasında spora başvurulmasına gereksinim olduğunu altını çizmektedir. Komisyon, şimdi spor konusundaki Helsinki Raporu'nu izlemeyi üstlenmiştir. Günümüzde, sporun Birlik hukukunda nereye kadar söz konusu edilmesi gerektiği konusunda tartışmalar vardır⁽¹⁵⁾. Spor, yaş ve köken içermeden AB vatandaşları arasındaki en önemli ortak noktadır. Vatandaşların yarısından fazlası, ya 700.000 spor kulübüne bağlı olarak ya da başka şekillerde düzenli olarak sporla uğraşmaktadır. Yaklaşık iki milyon öğretmen ya da eğitmen ve gönüllü çalışan, iş saatlerini ya da boş vakitlerinin önemli bir kısmını spor faaliyetlerini organize ederek geçirmektedir. Bu kişiler, halkların sosyal birleşme ve kültürel kimlik konusunda önemli sorunlar yaşadığı şu sıralarda, eğitim ve toplumsal bütünleşmede yaşamsal bir rol oynamaktadırlar. Son yıllarda sporun toplumsal işlevi farklı bir olguyu daha gündeme getirmiştir: Stadyumlarda şiddet, yozlaşma, dopingin yaygınlaşması, genç sporcuların sömürülmesi, sporun daha dengeli gelişimini göz ardı eden ve ona zarar veren hızla kar sağlama çabaları. Bunlar bir yandan da spor ahlakı ve sporun örgütlenme prensipleri konularında da soru işaretleri yaratmaktadır⁽¹⁷⁾.

Üye ülkeler arasında pek çok farklılık olmasına karşın AB'de, sporun uygulanmasına ve

örgütlenmesine yönelik pek çok benzer yaklaşım ve özellik bulunmaktadır. Dolayısıyla spora Avrupa yaklaşımından söz edilebilir. Uzun yıllar boyunca, Avrupa spor yaklaşımı çeşitli olgulardan etkilenmiştir⁽¹⁵⁾:

- Spor yapanların ve seyircilerin sayısı açısından sporun popülaritesinin artması,
- Uluslararası karşılaşmaların sayısındaki artışla sporun uluslararası niteliğinin artması,
- TV yayın hakları için ödenen bedellerdeki görülmemiş artışla, sporun ekonomik boyutunun ciddi bir gelişme göstermesi.

Bu olgular, spor ve toplum için belli avantajlar sağlamaktadır. Örneğin son 10 yılda AB içinde spor endüstrisinin yarattığı istihdam %60 artarak 2 milyona ulaşmıştır⁽¹⁵⁾. Ancak bu olguların sporun bazı temel prensiplerini sarsabileceği, hatta onları etkileyebileceği de kabul edilmelidir. Bu etkiler şöyle sıralanabilir:

- Spor takviminin aşırı yoğunlaşması, doping kullanımının yaygınlaşması, sporu olumsuz etkileyen nedenlerden biri olabilir.
- Kazanç getiren spor etkinliklerinin artışı, ticari yaklaşımın tercih edilmesine yol açabilir; bu da spor prensiplerinin ve sporun işlevinin zararına olabilir.
- Bazı spor işletmecileri ve bazı spor kulüplerinin, sporun ekonomik potansiyelini sadece kendileri için maksimum gelire dönüştürmek amacıyla federasyonları terk etme girişimi söz konusudur. Bu eğilim, profesyonel ve amatör spor ile pek çok federasyonda yaygın olan yükselme ve küme düşme sistemi arasındaki finansal dayanışmaya zarar verebilir.
- Giderek daha erken yaşlarda üst düzey yarışma sporlarına yönlendirilen, başka eğitim alamamış genç sporcuları bekleyen tehlikeli gelecekte, başka işlerde istihdam edilmemeleri riski mevcuttur.
- Kısa yoldan kar elde etmenin yollarının aranması, sporun ticarileşmesi ve uluslararası boyut kazanmasıyla bağlantılı olarak, daha küçük ve daha az tanınan ülkelerin üst düzey sporcularının eşitsizliğe maruz kalmaları, bu sporcuların, yurt dışında yeteneklerinden sonuç almayı tercih etmelerine neden olabilir. Bu da, söz konusu ülkelerde sporun gerilemesine yol açabilir.

Avrupa Birliği'nde spor tartışmasında bir diğer önemli konu da, 'sporun eğitsel ve toplumsal rolünün güçlendirilmesi'dir: Amsterdam antlaşmasına eklenen spor üzerine deklarasyon, sporun önemini, özellikle de kimlik oluşturma ve insanları bir araya getirme konusundaki rolünü vurgulamaktadır. Dolayısıyla her üye ülkenin eğitim sisteminde sportif aktivitelerin bir yeri olması gerekmektedir. Spor etkinliklerinin temsil ettiği eşit fırsatlar, centilmenlik, dayanışma, vb. değerler genç insanların eğitim ve öğrenimlerine, demokratik ve toplumsal yaşama büyük katkıda bulunan spor kuruluşları tarafından diğer kurumlara aktarılmalıdır. Bunun temel gerekçesi, sporun en önemli kitlesel olgulardan biri haline gelmiş olmasıdır. Spor, tüm sosyal sınıfları ve bütün yaş gruplarını etkiler, toplumsal bütünleşme ve eğitim için vazgeçilmez bir araçtır.

Avrupa toplumunda sporun desteklenmesini artırmak, spora ilişkin değerlere saygı duyulmasını sağlamak, spor organizasyonlarının ve destekleme prensibinin bağımsızlığını güvenceye almak için, Avrupa Kuruluşları ve üye ülkeler ile spor organizasyonları arasında yeni bir ortaklığın oluşturulmasına gereksinim vardır. Bu ortaklığın temelini şu prensiplerden oluşması öngörülmektedir:

- AB, sporun Avrupa toplumundaki mümtaz rolünü kabul etmektedir ve toplumsal bütünleşme, eğitim ve kamu sağlığına katkıda bulunulması, federasyonların sağladığı genel çıkarlar gibi işlevleri yerine getirmesine büyük önem vermektedir,
- Sporun bütünleştirici özelliği ve bağımsızlığı korunmalıdır. Spor kulüplerinin ticari kuruluşlarca satın alınması, -eğer buna izin verilirse- şeffaf kurallara göre gerçekleştirilmelidir ve sporun yapılmasına ve spor ahlakına uygun olmalıdır,
- Yükselme ve küme düşme sistemi Avrupa sporunun özelliklerinden biridir. Bu sistem küçük ve orta ölçekli kulüplere daha iyi şanslar vermekte ve sporda hak edeni ödüllendirmektedir,
- Doping ve spor taban tabana zıttır. Dopinge mücadelede hiçbir tolerans söz konusu olamaz⁽¹³⁾,
- Genç sporcuların ticareti ile mücadele edilmelidir. Bir kulüp tarafından üst düzey yarışmalar için antrene edilen her genç sporcunun, spor eğitimine ek olarak meslek eğitimi de alması sağlanmalıdır,
- Spor federasyonlarının üstlenecekleri roller şunlar olmalıdır:
 - İlgili oldukları sporun organizasyonu ve desteklenmesi, bunun genel amaçlar doğrultusunda yapılması, ulusal birlik yasalarına uyumlu olması ve işlemlerin demokratiklik ve şeffaflık temeline dayandırılması,
 - Spor federasyonlarının, çeşitli düzeylerde yapılan spor (rekreasyondan elit düzeye) uygulamaları arasında gerekli dayanışmayı sağlamada anahtar rol oynaması,
 - Bu toplumsal işlevlerin özel sorumluluklar içermesi ve bu kurumların yarışmaları düzenleme yetkisinin tanınmasına temel oluşturması,
 - Organizasyon yöntemlerinin, sporda kenetlenmeyi ve katılımcı demokrasiyi sağlaması.

Diğer taraftan, sporun artan ekonomik ve ticari eğilimi gerçek bir değişim yaratmıştır. Örneğin, Avrupa Birliği spor karşılaşmalarının TV yayın hakları ile 1974'den beri ilgilenmektedir (ECJ Hukuki kararı: C-36/74 Walraeve v UCI [1974] ECR I-1405)(2). 1950'lerden bu yana, televizyon ve spor paralel bir gelişim göstermiştir: Her ikisi de ulusal düzeyde tek bir kamu televizyon kanalı ve ülke başına bir federasyon şeklinde örgütlenmiştir. Avrupa düzeyinde, Avrupa Federasyonlarının ya da kuruluşlarının üyeleridirler (örneğin, Avrupa futbolu için UEFA veya

batı TV istasyonları için EBU-Euorovision). Politik düzlemde Avrupa hareketinin karşılığı spor alanında Avrupa yarışmalarının ortaya çıkmasıdır. UEFA (The Union des Associations Européennes de Football- Avrupa Futbol Birliği) 15 Haziran 1954'de kurulmuştur⁽²⁰⁾ ve devamında Avrupa Kulüpler Şampiyonaları ortaya çıkmıştır. 1953'de Fransız gazetesi L' Equipe bir Avrupa Kupası fikrini ortaya atmıştır. Avrupa'da son zamanlarda alınan bir kararla, TV programlarına devlet yardımı, 'kamu desteği antlaşması' koşulları çerçevesinde, sadece kamu yararı olan programları için yapılabilecektir. Bu, kamu kanallarının, spor organizasyonlarının yayın haklarını satın almak için kamu kaynağından başka kaynaklar aramaları gerekeceği anlamına gelebilir. Bu durumda; 'söz konusu gelişme spora zarar mı verecektir' sorusu akla gelmektedir. Diğer bir deyişle toplum, spor etkinliklerini izlemek için decoder, seyir başına ödeme, vb. yollarla daha fazla ödemek zorunda kalabilir. Öte yandan daha küçük bütçeli bazı TV kanalları, daha az popüler sporları yayımlayabilirler, böylelikle halkın daha az ilgi gösterdiği sporlar desteklenmiş olur. Bunun en iyi örneği, İngiltere'de ilgi görmeyen bir sporken, televizyon yayınlarıyla en çok izlenen sporlardan biri haline gelen "snooker"dır⁽⁹⁾.

Avrupa Hukuku ve Spor

Avrupa Hukuku'nun insanların serbestçe hareket edebilmesine ağırlık vermesi ve ulusal düzeyde ayrımcılık yapılmamasına ilişkin temel prensip, profesyonel sporlar gibi ekonomik faaliyetler için de geçerlidir ve 1995'de Avrupa Adalet Mahkemesi (ECJ)'nin baktığı bir dava buna öncü olmuştur⁽²⁾. Dava, futbolla ve Belçika'lı bir futbolcu olan Jean Mare Bosman'la ilgili olmasına karşın, bu olayın çok geniş yansımaları olmuştur. Karar, AB'nin temel prensiplerini değiştirilemez biçimde sağlamlaştırmış ve işçilerin ya da çalışanların becerilerini başka üye ülkelerde sergilemelerini önleyen engelleri kaldırmayı amaçlamıştır. Ayrıca bunun profesyonel sporlara da uygulanabileceğini karara bağlamıştır. Artık bir sporcunun kontratı sona erdikten sonra, transfer ücretleri, başka anlaşmalar yapmasına bir engel olarak kabul edilmeyecektir. Bu kararın etkileri, diğer sporlara da yaygınlaşacaktır ve dava sadece 15 Avrupa Birliği üyesi ülkede değil, spor dünyasında da değişiklikler anlamına gelecektir.

Bosman davası diye anılan bu örnek tek değildir. Birliğin rekabet/yarışma politikası kuralları ilk kez 1990'da, spor organizasyonları için bilet satışlarına uygulanmıştır. Futbolseverler dünya kupasına hazırlanırken, Avrupa Komisyonu, tek bir tur operatörünün bu karşılaşmaların biletlerini bir paket turun içinde satma haklarını elinde bulundurmasının, rekabeti futbolseverlerin aleyhine kısıtlayan bir özel dağıtım anlaşması olduğuna karar vermiştir. Artık seyirciler, futbol maçları, atletizm yarışmaları ve diğer büyük spor organizasyonları için tek bir bilet mi alacaklarına, tura mı katılacaklarına, çeşitli dağıtımçıların tekliflerini inceleyerek karar vermekteyler.

Avrupa Hukuku, aynı zamanda bir AB üye ülkesinde eğitim almış ve profesyonel olarak tanınan nitelikleri ve belgeleri edinmiş spor eğitimcilerinin, başka sınamadan geçirilmeden belgelerinin tüm AB'de geçerli olmasını sağlamaktadır. Bu müşterek tanıma sistemi, örneğin

Britanya'da veya Avusturya'da tenis öğretmenliği sertifikası almış kişilerin Fransa ve İtalya'daki tenis oyuncularını eğitmelerine olanak tanıyacak şekilde tasarlanmıştır.

Sınır ötesi yayınlar konusundaki AB düzenlemeleri -ki çoğu spor programlarını içermektedir-televizyon reklamları ve sponsorluk konularında bazı koşulları dayatmaktadır. Bunlar, spor organizasyonlarında herhangi bir bütün reklamını yasaklamaktadır. Uydu yayınları ve kablolu iletimler için de AB genelinde kuralların oluşturulmasına yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Birlik aynı zamanda, spor karşılaşmalarının özel yayın haklarına ilişkin düzenlemeler ve ücretli TV kanallarının gelişimini, izleyicinin genel çıkarının korunmasının sağlanması amacıyla yakından takip etmektedir. Lüksemburg'daki Avrupa Adalet Mahkemesi, 1996'da, Avrupa Yayın Birliği'nin 67 üyesinin spor karşılaşmalarını yayınlamalarını sağlayan özel haklarla donatılması kararını iptal etmiştir⁽¹⁹⁾.

Holiganizm

Ne yazık ki spor, özellikle de futbol, küçük taraftar gruplarının şiddete başvurarak eğlenceyi bozdukları, çoğunluğun yaşamını tehlikeye attıkları olaylara da sahne olmaktadır. Birliğin, insanların serbestçe hareket edebileceği kabulü bağlamında, bir AB ülkesinden diğerine seyahat daha da kolay olmakta, bu tür olaylar da yaygınlaşmaktadır. Birlik, giderek artan bir çabayla holiganizmi engellemenin yollarını araştırmaktadır. 1996 Mart'ında, AB hükümetlerinin geliştirdiği ortak strateji; sorun çıkardığı bilinenlere ilişkin bilgilerin değerlendirilmesini ve sorunları uzaklaştırmak için seyahat düzenlemelerinin ayrıntılarının belirlenmesini ve holiganizm konusunda bir iletişim büroları ağıının oluşturulmasını içermektedir. Önlemlerle, kamu düzenini koruma ve bireysel haklar ile hareket özgürlüğü ve uluslararası düzeyde ayrımcılık yapılmamasına yönelik AB kuralları arasında bir denge oluşturulmasının gerektiği de ayrıca vurgulanmaktadır⁽¹⁹⁾.

Avrupa Parlamentosu bilet satışlarının, spor alanlarında alkollü içecek tüketiminin ve spor alanlarının tasarım ve güvenliğinin koordinasyonunun sağlanacağı bir AB yaklaşımı geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu belirlemiştir futbol kulüpleri, emniyet yetkilileri ve sporla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla, etkili önlemler alınması konusunda toplantılar düzenlenmektedir.

AB'de Sporun Geleceği

Son birkaç yılda görüldüğü gibi, AB'nin spor üzerinde sürekli artan bir etkisi bulunmaktadır. AB gelecekte de kaynaklarını belli spor etkinliklerini desteklemek için kullanmaya devam edecektir. Aynı zamanda, herkese eşit davranılması ve aynı fırsatlara sahip olunmasını sağlamak için oluşturulan AB kanunlarının, uygulanıp uygulanmadığı konusunda hakem olarak görevini sürdürebilir. Birlik, genişleme hazırlıklarını sürdürürken, spor, mevcut ve gelecekteki üyelerin halkları arasında yararlı bir köprü olacaktır. Tüm bu nedenlerden, AB ve spor dünyası arasındaki diyalogun iyi koordine edilmesi, mümkün olduğunca açık yürekli ve yapıcı olması önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği'nin üzerinde durduğu konulardan biri de spor ve istihdamdır. Komisyonun bu konuda yayınladığı "Beyaz Rapor"da da⁽¹⁹⁾ tanımlandığı gibi, spor önemli bir istihdam kaynağı haline gelmiştir. İlk zamanlarda spor, bu işi ücretsiz olarak üstlenen amatörlerce organize edilmekteydi. Fakat şimdi, pek çok kişi, kendi hayatını kazanmak amacıyla sporu profesyonel olarak yapmak istemektedir. Profesyonel sporun gelişimine yönelik bu eğilim, pek çok kişinin daha fazla boş zamanı olduğu ve sporu denemek istedikleri gerçeğiyle birleşince, sporun çeşitli alanlarında istihdam büyümesi söz konusu olmuştur. Spora yönelik ilginin yoğunlaşmasının olumsuz yanı da; yetmiş spor adamlarının karşılaştığı sakatlanma ve yetersiz eğitim gibi sorunlardır. Öte yandan, erken profesyonelleşme için, vücutlarını aşırı zorlayan çocuk ve gençler, antrenörler tarafından profesyonelliğe zorlanan sporcular, aşırı zorlamaya rağmen spordan yeterince kazanç sağlayamayanlar, madalyonun sorunlar tarafını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Görülmektedir ki, çeşitli sektörlerin gelişimi ve aşırıliklar gibi bir çok konu, Avrupa Birliği çalışmaları içerisinde; halk sağlığı, eğitim, sosyal politikalar, çevre, kişi hakları çerçevesindeki hukuksal düzenlemelerle, çeşitli programlar aracılığıyla veya projeler yapılarak iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Spor da bunlardan birisidir ve bu konuların içinde etkili şekilde yer almaktadır. Yukarıda ayrıntıları ile verilen bir çok konunun yanında, sporun kendi yapısını iyileştirecek projeler sürdürülmekte, anlaşmalar yapılmakta ve raporlar yayınlanmaktadır. Çünkü spor, kitleleri etkileyen, ekonomik ve sosyal fonksiyonları olan bir yapıya sahiptir ve bundan bütün Avrupa Birliği etkilenecektir. Sosyal bütünleşme, ırkçılıkla mücadele ve hoşgörünün desteklenmesi, ulaşılması istenen hedefler arasındadır. Sporun kendi yapısı içerisinde yer alan özel sorunlar da üye ülkelerin tamamında giderilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, spor federasyonlarının yapılanmaları, liglerin statüsü, yayın ve bilgilendirme hakları, transfer ve serbest dolaşım, holiganizm ve diğer şiddet hareketleri, yarışmaların statüleri, spor pazarlaması ve istihdam, büyüyen spor sektörü ve ekonomiye etkisi, toplum sağlığı ve spor (herkes için spor), sporda ilaç kullanımı ve bununla mücadele, erken profesyonelleşme ve diğer benzeri konular, Avrupa Birliği ve Spor kavramında sporun özel sorunları olarak ele alınmakta ve düzenlemelere gidilmektedir. Yukarıda, gelişmelerin ayrıntılarıyla ele alındığı bu konular aslında dünya sporunun sorunlarıdır ve çözümler dünya sporuna yansiyacak çözümler olacaktır. Sonuç olarak, Avrupa Birliği, sporun çeşitli olumlu fonksiyonlarını yeni keşfetmemiştir. Ancak yaşanan olumsuz gelişmelerin de farkında olarak bu alanda gerçekleştirilecek iyileştirmeler, daha iyi bir geleceğe ve yaşama ulaşmaya yönelik çabalardır. Aslında Avrupa Birliği'nin sınırlarının dışına taşarak spora karışmak gibi bir niyeti bulunmamaktadır. AB, ne zaten yapılmakta olanı tekrarlamak istemektedir, ne de ulusal ve bölgesel düzeylerde daha iyi yapılabilecek şeyleri yapmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği faaliyetler yelpazesi, spor dünyasını da sarmalamaktadır. Bu değerlendirme kapsamında bakıldığında, Türkiye'nin bu çalışmalardan kendine pay çıkarması ve yararlanması gereken noktaları tartışmaya başlaması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Avrupa Birliği Kurumları, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1996
2. <http://www.curia.eu.int>, (Mart 2002).
3. First European Conference on Sport , Olympia, 21 and 22 May 1999-RELATIONS Between Sport And Television- (Discussion paper for the Working Group) Brussels, 2000.
4. Profile 2001, Eko Danışmanlık Reklam Reklam ve Tanıtım Ltd. Şti, Ankara, 2001.
5. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/ozdemirs/kavram.pdf>, (Nisan 2002).
6. The European Community and Sport, Office for official publications of the european communities, Luxembourg, 1992.
7. <http://europa.eu.int/en/comm/dg10/infcom/eurath97/174-proj.html> , (Şubat 2002).
8. http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2001/en_501PC0584.pdf, (Şubat 2002).
9. http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1991/en_391D0130.html, (Mart 2002).
10. http://europa.eu.int/comm/avpolicy/stat/quot_en.pdf , (Mart 2002).
11. http://europa.eu.int/comm/cdp/working-paper/enhanced_flexibility.pdf, (Şubat 2002).
12. [http://europa.eu.int/Directote-General for education and culture](http://europa.eu.int/Directote-General%20for%20education%20and%20culture)), (Mart 2002).
13. <http://europa.eu.int/comm/research/smt/hardop-en.pdf> ,(Şubat 2002).
14. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l35001.htm>, (Amsterdam-1997 ve Nice 2000 deklarasyonu) (Şubat 2002).
15. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l35005.htm>, (Mart 2002).
16. [http://europa.eu.int/comm/sport/doc/ecom/forum2000 \(IX.TH EUROPEAN SPORTS FORUM - LILLE 26-27/10/2000\)_conclusions_specificity_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/sport/doc/ecom/forum2000%20(IX.TH%20EUROPEAN%20SPORTS%20FORUM%20-%20LILLE%2026-27/10/2000)_conclusions_specificity_en.pdf) (Şubat 2002).
17. http://europa.eu.int/comm/sport/doc/ecom/doc_consult_en.pdf ,(Şubat 2002).
18. http://europa.eu.int/comm/sport/doc/ecom/sport_emploi_en.pdf (European Network of Sport Science Institutes European Observatory of Employment in Sport Pr-Div/99-09/C6 Sport And Employment in Europe Final Report September 1999), (Şubat 2002).
19. The European Union and Sport, Office for official publications of the european communities, Luxembourg, 1996.
20. <http://www.uefa.com/uefa/aboutuefa/overview/index,newsId=2476.html>, (Nisan 2002).